

NEMIS TILIDAGI FRAZELOGIZMLAR VA NEMIS TILI NAZARIYASI

Termiz Davlat Universiteti lingvistika(nemis tili) yo'nalishi 2-kurs magistranti

Ro'zimurodova Nafosat Shodiqul qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Frazelogizmlar lug'at bilan chambarchas bog'liq holda mavjudligi, Nemis tili frank, saks, turing, alemann, bavar singari g'arbiy german kabilalari shevalari asosida tarkib topgan va quyi nemis, o'rta nemis va jan. nemis lahjalariga, har bir lahja guruhi esa g'arbiy va sharqiy guruhchalarga ajralishi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *muloqot, shakllanish, grammatika, davr, tilshunoslik, nemis tili, guruh, german*

Nemis tili (nemischa: Deutsch) — Hind-yevropa tillari oilasidagi german tillari guruhiga mansub til. Hozirgi rivojlanib borayotgan mustaqil Ozbekistonimizda chet tillarini oqitishga qaratilgan etibor kundan kunga rivojlanib bormoqda. Xorijiy tillarni o'qitish jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchining nutqiy faoliyati kommunikativ kompetensiyani har tomonlama rivojlantirishga asos bo'la oladi.

Bugun biz kundalik hayotimizda va odamlar bilan muloqotda ushbu texnologiyalar nomlaridan foydalanamiz. Tabiiyki bu texnologiyalarning nomlanishi ham turlicha. Bu paytda esa biz albatta ozlashma sozlarni qo'llashga majbur bolamiz. Malumki, har bir tilning lug'at tarkibi boyib borishining bir qancha yollari mavjud. Ana shunday yollarning biri bu boshqa tillardan so'zlar ozlashishidir. Bugungi kunda bu jarayonni boshidan otkazmagan, faqat ichki imkoniyatlari bilan rivojlangan til mavjud emas. Malum bir tilning hozirgi davr rivojida avvalo boshqa davlatlar bilan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalar, fan-texnika taraqqiyoti asosida boshqa bir tilga tegishli bo'lgan sozlar ozlashishi kuzatilmoqda. Har bir tilning oz rivojlanish tarixi mavjud va bu jarayonda boshqa tillardan so'zlarning kirib kelishi kuzatilgan.

Tilshunoslik asosan leksik o'zlashmalrni o'zlashtirish bilan bog'liq, chunki bu qarz so'z o'zlashishining eng keng tarqalgan shakli, shuningdek, so'zlovchi tomonidan tan olinishi eng oson shakli. So'zni shakllantirish va ma'no o'zgarishi bilan bir qatorda, bu so'zlarning ifodalanishini topishning asosiy usullaridan biri va shu bilan til o'zgarishi uchun muhim omil hisoblanadi. Tilshunoslik tarixi nuqtai nazaridan nemislarning "qadimgi mahalliy aholisi", ya'ni german va hind-yevropa tillaridan "meros qilib olgan" ichki so'zlar (mahalliy so'zlar) salmog'i anchayin ko'pchilikni tashkil qiladi. Hind-Yevropa tillaridan o'zlashgan so'zlar qatlami butun hind-Yevropa til oilasiga uchun umumiy bo'lib, masalan, dt. neu, ngriech. néos, russ. novy, lat. novus, lit. Naujas), nemis qadimgi meros so'zlari, boshqa tomondan, faqat german sohasida aniqlash mumkin hind -yevropa tillari (masalan, dt. Winter, engl. winter, schwed. vinter, got. vintrus). Ushbu mahalliy so'zlarning ko'pchiligi

vaqt o'tishi bilan so'z yasalishi orqali, kompozitsiyalar va boshqalar jarayinlar orqali hajmi ko'payib borgan.

Jahon tillarida bo'lgani kabi nemis tiliga ham dunyoning qator tillarida so'zlar o'zlashgan. Nemis tiliga dastlab kelt tilidan so'zlar o'zlashganini ko'rishimiz mumkin. So'ngra butun Yevropa bo'ylab lotin tili hukmronlig o'rnatila boshladi.

Nemis tilida o'zlashmalarning tarixda ko'p o'zlashgan va bugungi kunda so'zlar o'zlashishi davom etayotgan til shubhasiz bu ingliz tilidir. Amerika ikkinchi jahon urushidan keyin yetakchi davlatga aylanganlig, bugungi globallashuv jarayonlari, fan texnikaning rivojlanishi, savdo-iqtisodiy aloqalar ingliz tilidan so'zlarning kirib kelishiga sabab bo'lmoqda. Bundan tashqari nemis tilida italyan tili, kelt tili, slavyan tillari, rus, arab, ispan va boshqa tillardan so'zlar o'zlashganini ko'rishimiz mumkin. Nemis tili grammatikasi ning tuzilish qoidalarining to'plamidir Nemis tili, bu ko'p jihatdan boshqa german tillariga o'xshashdir. Nemis grammatikasining ba'zi bir xususiyatlari, masalan, ba'zi bir fe'l shakllarining shakllanishi, ingliz tiliga o'xshash bo'lsa-da, nemis grammatikasi ingliz tilidan farq qiladi, chunki u boshqa narsalar qatorida holatlar va jins ismlarda va qat'iy fe'l-ikkinchi so'z tartibi asosiy bandlarda.[1]

Nemis tili boshqa ko'plab grammatik farqlarni saqlab qoldi German tillari to'liq yoki qisman yutqazganlar. Uchta jins va to'rtta holat mavjud bo'lib, fe'llar birlashtiriladi shaxs va raqam. Shunga ko'ra, nemis tilida ko'proq narsa bor burilishlar ingliz tiliga qaraganda ko'proq foydalanadi qo'shimchalar. Masalan, ingliz tilidagi uchinchi shaxsning hozirgi zamon fe'llariga qo'shilgan -lar bilan taqqoslaganda, ko'pchilik nemis fe'llari hozirgi zamon fe'llari birikmasi uchun to'rt xil qo'shimchani ishlatadi, ya'ni birinchi shaxs birlik uchun -e, ikkinchi shaxs birlik, -t uchinchi shaxs birlik va ikkinchi shaxs koplik uchun, -en esa birinchi va uchinchi shaxs koplik uchun.

Frazeologizmlar xalq donoligining in'ikosidir, ularning ko'pchiligi tilda o'nlab va yuzlab yillar davomida mavjud bo'lib kelgan, chunki odamlar quvnoq musiqa va g'arazli istehzoni etkazish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan yaxshi maqsadli majoziy iboralarni yaxshi ko'radilar. Shuningdek ma'no boyligi, obrazlilik, ixchamligi va yorqinligi tufayli frazeologiya tilda juda muhim o'rin tutadi. Shuning uchun xam ularning kelib chiqishi jihatidan har xil. Xususan, ularning ko'pchiligi turli kasb vakillari nutqidan adabiy tilga o'tgan. Frazeologizmlar - bu ma'lum grammatik toifalarga birlashtirilgan, mutlaqo ajralmaydigan so'zlarning ekvivalentlari. Semantik birliklar, masalan: j-meins auf die Birne geben —birovning boshiga bir shapaloq tort||, über zwei Ecken j-n. / etw kennen —bir narsani, nimanidir o'ninchi qo'l orqali bilish.|| Tilni o'rganishda frazeologizmlarning ahamiyati nihoyatda muhim, chunki u tilga rang va ta'sirchanlik beradi, muallif fikrini yanada tushunarli, ishonarli qiladi. Frazeologizmlarni ilmiy jihatdan o'rganish tilning o'zini bilish uchun muhim ahamiyatga ega. Frazeologizmlar lug'at bilan chambarchas bog'liq holda mavjud bo'lib, ularni o'rganish ularning tuzilishi, shakllanishi va tilda ishlatilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR:

1. Mukarramovna Q. M., Rahmonaliyevna A. G. Nemis Tili Darslarida Enerjayzer Oyinlardan Foydalanish Haqida Ayrim Mulohazalar //Barqarorlik Va Yetakchi Tadqiqotlar Onlayn Ilmiy Jurnali. – 2022. – С. 91-93.

2. NEMIS TILI DARSLARIDA XATOLAR BILAN ISHLASH MUAMMOLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR //Integration Of Science, Education And Practice. Scientific-Methodical Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 304-308.

3. Kuvonov Z. Nemis tili lug'ati tarkibidagi o'zlashmalarning lingvistik va ekstralingvistik mohiyati //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2021. – Т. 1. – №. 4. – С. 31-38.